

angeschafft durch
Studiengebühren

P 326 678 833

Čeština v mluveném korpusu

Marie Kopřivová (ed.)

Martina Waclawičová (ed.)

LR 180.038

 NAKLADATELSTVÍ
LIDOVÉ NOVINY

Ústav Českého národního korpusu

Universität Tübingen
Fakultätsbibliothek Neuphilologie

1881/10

Specifická funkce ukazovacího zájmena *tenhleten*

Tilman Berger, Universität Tübingen

1. Úvod

Ukazovacímu zájmenu *tenhleten* bylo v dosavadní literatuře věnováno poměrně málo pozornosti. Samozřejmě se o něm zmiňují všechny normativní mluvnické, aspoň od té doby, kdy toto zájmeno bylo akceptováno jako prvek spisovného jazyka, resp. jeho mluvené formy. Ale tam se vlastně nedovídáme, jaké specifické funkce má toto zájmeno na rozdíl od jiných ukazovacích zájmen, kterých není v češtině zrovna málo (srov. k tomu také Berger 1994b). Jediný mně známý článek věnovaný výhradně tomuto zájmenu je můj vlastní příspěvek z roku 1994, který však ještě pochází z předkorpusové doby a jehož výsledky proto už nemusí být aktuální.

V druhé kapitole tohoto příspěvku podám přehled o systému ukazovacích zájmen v češtině a o tom, co jsem našel v dosavadní literatuře, v třetí kapitole shrnu své vlastní výsledky z roku 1994. Ve čtvrté kapitole chci prezentovat doklady z Pražského mluveného korpusu (PMK) a krátce také poukázat na výsledky hledání v dalších ústních a psaných korpusech. V páté krátké kapitole následují údaje o fonetické formě zájmena, v šesté podám přehled o jeho specifických funkcích v dnešní češtině.

2. Systém ukazovacích zájmen a přehled o dosavadní literatuře

Čeština se od všech jiných slovanských jazyků (včetně slovenštiny) odlišuje zvlášť velkým inventářem ukazovacích zájmen. MČ (1986, II, 92) říká, že jejich soustava je „v zásadě vybudována na vztazích prostorové vzdálenosti od mluvčího, na principu, mluvčímu bližší–vzdálenější“, a celkem se zmiňuje o osmi zájmenech, totiž:

tento/tenhle/tenhleten/tadyhleten/tuhleten – onen/tamten/tamhleten

Z nejasných důvodů tu chybí zájmeno *ten*, dále zastaralé *tuten*, které bylo ještě uváděno v SSJČ (1989, VI, 260), ale v SSČ (1998) už není, a spojení *tady ten*, které vypadá jako volné spojení, funguje však podobně jako *tamten* a *tuten* a má v plné analogii s nimi také rozšířenou formu *tadyhleten*. Proto bych já osobně popsal systém všech jedenácti ukazovacích zájmen (= UZ) s přihlédnutím k morfologické formě takto:

ten	tento		tenhleten
	tenhle		tenhleten
		tady ten	tadyhleten
		tuten	tuhleten
onen		tamten	tamhleten

Z tabulky je vidět, že zájmeno *tenhleten* má zvláštní pozici ve srovnání s jinými rozšířenými zájmeny, a to tím, že se tu dvakrát objevuje skloněné zájmeno *ten*, kdežto u jiných zájmen je *ten* jen na konci. To zase má tu konsekvenci, že spojení s *tenhleten* se nedají rozkládat, když jsou kombinována s předložkou. Srov.

*v tamhleté vesnici – tamhle v té vesnici,
ale jen v téhleté vesnici*

Po tomto krátkém přehledu systému a postavení zájmena *tenhleten* v něm se nyní podíváme na dosavadní literaturu. První jazykovědec, který se o tomto zájmenu zmínil, byl zřejmě Mathesius (1926, 39), který o něm mluví v souvislosti s tím, že zájmeno *ten* ztratilo ryze deiktickou funkci:

Předně je důležité vytknouti, že v hovorové češtině přívlastkové zájmeno ten nemá už schopnosti samostatně ukazovati ve vnější situaci. V tom úkolu je zcela zatlačily tvary složené (tenhle, tenhle ten, tuhle ten, tadyhle ten, dial. i tu ten, tam ten, tamhle ten). Prostému zájmenu ten zbývá toliko oslabená funkce ukazovací.

Trochu tu překvapuje, že se spojení *tenhle ten* píše zvlášť, ale asi se v té době ještě neustálila grafika.

Podrobnější údaje má až Trávníček ve své mluvnici z roku 1951, a to na dvou místech:

*Ve spřežce tenhleten (tahleta, tohleto) skloňují se většinou obě ten: (...) Někdy se druhé ten vypouští: tohohle, tomuhle, těmihle... (Trávníček 1951, 554)
Podoba tenhleten je zesílené tenhle. (Trávníček 1951, 1153)*

Na rozdíl od Mathesia se Trávníček vyjadřuje také o významu zájmena, ale jen ve velmi obecné formě. Kromě toho uvádí jen jediný příklad, totiž *tento || tenhle || tenhleten dům patřival mému dědovi*, a tak je trochu složité vyjasnit, jaký je rozdíl mezi *tenhleten* a jinými zájmeny.

Zhruba v téže době se *tenhleten* také dostalo do slovníků, a to poprvé v šestém dílu PSJČ z let 1951–53 (PSJČ VI, 81). Uvádím jen začátek článku: **tenhleten** (*lid.* tendleten, tenhlecten, tendlecten, tenhlencten *aj.*) *zájm. ukazovací hovor.* tento zde, tenhle zde.

Tentokrát je význam definován jinak, a to s pomocí adverbia *zde*, co je zase do jisté míry tautologické, protože adverbium ukazuje vlastně na tentýž prostor jako zájmeno. Jinak je zajímavé, že se zájmeno pokládá za „hovorové“, a nikoliv za nářeční nebo za prvek obecné češtiny, to znamená, že autoři slovníku pokládají *tenhleten* za součást spisovného jazyka.

Článek v SSJČ (1989, VI, 138) má podobný obsah, odlišuje se jen tím, že význam je popsán jako „(zesílené) *tenhle*“, tj. podobně jako v Trávníčkově mluvnici. V SSČ (1998, 446) *tenhleten* kupodivu nemá žádné vlastní lemma, ale pojednává se o něm společně se zájmeny *tuhleten* a *tadyhleten*. Zde se asi odráží fakt, že i novější mluvnice říkají o zájmenu *tenhleten* v podstatě totéž, co už je známo od Mathesia a Trávníčka, totiž že *tenhleten* je silně deiktické a že jde v nějakém smyslu o další stupeň zájmena *tenhle* – ale nikomu se zřejmě nepodařilo najít rozdíl mezi *tenhleten* na jedné a *tuhleten* a *tadyhleten* na druhé straně. Chci to ještě krátce demonstrovat pomocí citátů z článků Křížkové (1972), Komárka (1978) a z MČ (1986), kde tuto kapitolu napsala N. Svozilová:

Оба маркированных УМ в обиходно-разговорном языке могут усложняться с целью подчеркнутого указания, например, тамтен ~ тамхлетен, tenhle – tenhleten, tuhleten и т.д., но в основном мы имеем дело с модификацией трехчленной системы с двумя маркированными и одним немаркированным членом. (Křížková 1972, 151)

Dvojice tento – tamten (s obměnami a synonymy tenhle, tenhleten – tamhle-ten, onen) je rozlišena dvojicí sémantických rysů „blízký“ a „vzdálený“: Tento obraz je strýcův, tamhleten je dědečkův. (Komárek 1978, 9)

Většina variant je vytvořena skládáním. Základní komponenty složenin (...) jsou stylově neutrální, připojené složky dodávají celku složeniny buď ráz mluvenosti: složka -hle (tenhle, takovýhle, semhle atd.), nebo ráz neutrální až výrazné spisovnosti: složka -to (tento, takovýto). Zároveň jsou tyto složky odlišeny co do výraznosti deixe: hovorová složka -hle je výrazněji (přímo) ukazovací než složka -to. Nejvýrazněji ukazovací jsou pak složeniny z více komponentů: tenhleten, tadyhletudy apod. (MČ 1986, II, 93)

Celkem je jasné, že zájmeno *tenhleten* je podle těchto autorů nějak deiktičtější, silnější a hovorovější než jiná zájmena, ale není jasné, jakou má specifickou funkci ve srovnání s dalšími zájmeny.

3. Nejdůležitější výsledky mého článku z roku 1994

Když jsem v roce 1994 napsal svůj článek o zájmenu *tenhleten*, musel jsem se opřít hlavně o psané texty, které navíc nebyly přístupné elektronicky. Jako mluvené texty jsem měl k dispozici texty ze sbírky „Mluvená čeština v autentických

textech“, kterou mi autorky laskavě zpřístupnily také v elektronické formě. Zjistil jsem tehdy, že je to zájmeno velmi řídké, srov. následující čísla:

0,25 výskytů na 3000 slov v dramatech (Jelínek, Bečka, Těšitelová 1961)
0,15 výskytů na 3000 v publicistice (Těšitelová et al. 1983)

Tomu by v procentech odpovídala frekvence 0,0083 % resp. 0,005 %.

Zjistil jsem tehdy, že se *tenhleten* užívá v mluvených textech nejenom v přímé deiktické funkci tak, jak to tvrdili citovaní autoři, ale našel jsem také užívání anaforické. Jako specifickou funkci jsem tehdy určil **kontrastní význam** zájmena *tenhleten*, i když byly i příklady, které se tak nedaly interpretovat. Doklad pro poslední případ je např. následující (vrátím se k němu na konci článku):

to bylo nejlepčí dyš to bylo takle po dešti ty silnice↓ • voni nebyly vyasfaltovaný↑ jako sou ted↑ (...) • a ted sou vsude silnice↑ no tak to už nikdo nemuže tak řák kam by se šel čvachtat do bláta no: • a to dyž tydlety silnice teda s tím prachem↑ • tak dyš měl ject pekař↓ jo:↑ • tak my sme bydleli na kopečku↑ • a tam v Cho- tejší bylo vidět↓ jo:↑ po • po ty silnici↓ • a dyž sme viděli kupu PRACHU↓ • tam sme říkali a:↑ pekař už jede↓ jo:↑ protože se za tím autem PRÁŠILO↓ (MČAT)

Dále jsem zjistil, že se *tenhleten* užívá také v psaných textech, ale jen v přímé řeči a tam hlavně jako prostředek k stylizaci mluvené řeči. Dá se ilustrovat na jednom příkladu z Kunderovy „Nesnesitelné lehkosti bytí“:

„Tohleto začalo Procházkou,“ řekl Tomáš a poslouchal dál.

Příklad je zajímavý hlavně tím, že je to jediný výskyt tohoto ukazovacího zájmena v celém románu, což podle mého dobře demonstruje, že užívání *tenhleten* v psaných textech funguje jinak než v mluvených.

4. Výsledky hledání v PMK a jiných korpusech

Hledání zájmena *tenhleten* v mluvených korpusech se trochu komplikuje rozličnými fonetickými podobami. Proto jsem zadal formuli „[tI].*le.*t.*“, která však „generuje“ větší počet dokladů – musejí se vyloučit tvary lemmat *tamhleten*, *tolerantní*, *toaleta* a mnoha jiných. Tuto práci jsem udělal jen pro PMK, na který se v dalším textu budu soustřeďovat. V první tabulce srovnávám frekvence zájmena *tenhleten* v různých korpusech (v psaných korpusech jsem zadal formuli „[tI].*hle.*t.*“):

korpus	počet dokladů	po vyčištění	v procentech
PMK	1357	1206	0.18%
BMK	222	~ 200	0.04%

korpus	počet dokladů	po vyčištění	v procentech
ORAL2006	1419	~ 1250	0.12%
SYN2000	956		0.010%
SYN2005	1478		0.015%
KSK-dopisy	8		0.001%

Tabulka 1: Frekvence *tenhleten* v různých korpusech

Z 1206 „vyčištěných“ dokladů jsem vyloučil ještě pět dokladů, které jsou asi mylně transkribovány (*tohletom*, *tohletcto*, *timlencstim*, *todletoho*, *tydletto*), zbývajících 1201 se dá třdit podle tvarů. Přitom se zatím zanedbaly fonetické rozdíly, takže *tohleto* má v druhé tabulce reprezentovat také *tohliencto*, *tohlecto* atd.

tvar	frekvence
tahleta	54
těchhletěch	73
těmahletěma	3
těmhletěm	13
těmihletěmi	1
tenhleten	65
tihleti	3
timhletim	44
tohleto	505
tohohletoho	29
tomhletom	92
tomuhletomu	17
touhletou	7
tuhletu	31
tyhlety	221
týhletý	42
tymhletym	1

Tabulka 2

Je nápadné, že neutrální tvary jsou zřejmě mnohem častější než mužské a ženské, a to se týká také nepřímých pádů – je pravděpodobné, že vysoká frekvence *tomhletom* se dá vysvětlit častým výskytem prepoziční fráze (*v*)o *tomhletom*.

5. Fonetická podoba zájmena *tenhleten*

Fonetická podoba zájmena *tenhleten* je zvláštní téma, které by si zasloužilo vlastní studii, jež by však musela přihlížet také k fonetickým zápisům. Omezím se tady na několik poznámek o jevech, které jsem zjistil při pokusu, abych klasifikoval tvary *tenhleten* podle formy.

Morfém, který se podle kodifikovaného pravopisu píše *hle*, vystupuje v datech v různých podobách. Přitom dochází k variacím jak na začátku, tak i na konci morfému:

a) Místo *-h-* může na začátku morfému stát také *-d-*, vyskytuje se však také podoba bez *-h-*, tj. *-le-*. Varianty *-hle-* a *-dle-* mají celkově podobnou frekvenci, zčásti jsou však rozdíly mezi jednotlivými tvary. Srov. *tohlencto/tohlecto/tohleto* 183 vs. *todlencto/todlecto/todleto* 299, ale *tomhlenctom/tomhlectom/tomhleto* 43 vs. *tomdlenctom/tomdlectom/tomdletom* 20. Varianta *-le-* je poměrně řídká, je však typická pro druhý pád množného čísla s asimilací *ch* před *l* v slově *těhletěch*.

b) Na konci morfému *-hle-* se vyskytují jako rozšíření prvky *-c-* a *-nc-*. Jejich celková frekvence však není vysoká a vystupují hlavně tam, kde tvar zájmena má jen jednu slabiku, srov. *tohlencto* 10, *tyhlencty* 7, ale žádný doklad **tohohlenctoho* nebo **tomuhlenctomu*.

6. Specifická funkce zájmena *tenhleten*

Nyní se chci zabývat funkcemi zájmena *tenhleten* v konkrétních dokladech z PMK, a to na pozadí svých starších tvrzení z roku 1994. Za prvé je zajímavé, že jsem našel poměrně málo dokladů, kde se zájmeno užívá opravdu deikticky, resp. exoroficky. Asi se to dá vysvětlit typem textů v PMK, kde se vedly rozhovory o různých tématech, ale týkaly se jen málokdy přímého kontextu dialogu. Srov. následující příklady, kde v prvním není ani z kontextu jasné, o co konkrétně jde, ale zřejmě o nějaký předmět, který je v situaci přítomen:

a *<tahleto>* je za dvě stě, za dvě stě padesát i za čtyry sta, ale voni sou vosortovaní, jak kerá, jo. některá je za dvěstěpadesát, některá za čtyry sta podle toho, jakou má třídu, jo?

tadydle sou, večer, jak sou jídla. a tohle je eh.. plán divadla, to sem nikdy nepochopila, kdy co je. *<tohleto>* sou texty tech věcí, co sem dělala, jesli si to chceš přečíst..

a pak propaganda a podobný věci, ne, nebo třeba reklama a takovýdle věci, prostě ty lidi nějakým způsobem, že jo, ovlivňuje a takže ta společnost, proto to teda říkám, proto to jako zdůrazňuju v *<tuhletu>* chvíli, v tý otázce, že teda tím se nějakým způsobem, že jo, to stále proměňuje a...

Jak je vidět, *tenhleten* může být užíváno jak v atributivní funkci, tak jako substantivizované zájmeno. Jinak je otázka, jestli tu můžeme opravdu mluvit o tom, že *tenhleten* označuje kontrast (jak jsem to tvrdil v roce 1994). V prvních dvou dokladech jde sice o několik předmětů, které mluvčí zmiňuje po řadě, ale kontrast je přinejmenším oslaben.

Druhý zajímavý rys je velká převaha substantivního neutrálního zájmena *tohleto*, na kterou jsem už upozornil v předcházející kapitole. *Tohleto* vlastně vždycky odkazuje k propozičnímu antecedentu, tj. k nějaké větě nebo k nějakému faktu. Srov. následující příklady:

a co když, prostě stává se to, že lidi ve vedoucích funkcích v nějakým podniku dostávají větší mzdy než lidi, který na ně pracujou. jako co si myslíš o *<tomhleto>*

no a myslím, že některé ženy se dobře uplatní i politicky, ovšem taková jejich menšina. to je myslím převážně mužská záležitost, *<tohleto>*. no, podle mého názoru a podle mých zkušeností, tak zaměstnaná, když je člověk zaměstnaněj, tak se má co otáčet. ovšem na ty děti opravdu zbývá málo času.

ee ten pocit čistého svědomí a čistých rukou je asi ten, z mého hlediska, nejzávažnější, i když neříkám, že to je jednoduchý, člověk prostě není anděl, ale myslím si, že by *<tohleto>* mělo být to hlavní.

Kontrastní funkce tu zase není nebo není výrazná a je asi smysluplné se s ní rozloučit. Určitě někdy hraje roli, ale nemůžeme ji pokládat za základní funkci zájmena *tenhleten*.

Jiné formy než neutrum se málokdy užívají jako substantivní zájmena. Mám jen jeden trochu pochybný doklad (*tenhleten* by se mohlo interpretovat jako *tenhleten pes*, ale mně se substantivní interpretace zdá pravděpodobnější):

... protože jim utíká pes víš, vono už je to takový za tema vratama, voni mají svého psa zavřeného, tu Barunu a *<tenhleten>* tam lítá.

Adjektivní užívání zájmena *tenhleten* je zato druhý nejčastější případ po substantivním *tohleto*. V některých případech se *tenhleten* spojí s abstraktním substantivem a zase odkazuje k propozičnímu antecedentu, který se tímto substantivem charakterizuje blíže. Srov. následující doklady:

dycky ve všem, v každým případě nemůže stihnout všechno, v současný době. no co bych říkal jinýho!? není to možný, vycvakni to a dej mi pokoj. no tak děti, jako *<tyhleto>* problémy sou daleko horší, protože o děti se rodiče nestarají, velká většina se z nich honí za peníze a na děti kašle.

myslím si, že hlavní, ale to je asi to nejtěžší, co do mladejch lidí se dá jaksí vštěpovat, protože < **tenhleten** > pojem v člověku jaksí vzrůstá s věkem, je trénink v toleranci.

kdekoliv řekli, že máte cokoliv společného s Univerzitou Karlovou, tak vás vyhoděj, jo? nebo. mm, mm, neměli by k nám asi důvěru, v některých případech, obávám se. a bylo by jim divný.. : to v < **týdlenctý** > branži to nemaj rádi, dyž ty co, co, co se honosej univerzitníma titulama, tak si aký vydělávaj peníze, teda, Zdenku.

Jinde je substantivum konkrétní, ale málokdy jde o anaforu v úzkém slova smyslu, spíše o parafrázi (v smyslu Weiss 1984), tj. substantivum dodává další informace. Srov. následující doklad:

ji, jinak samozřejmě, kdo sem přídě, tak je to vlastně.. h.. muzeum, protože se tady ještě topí.. uhlím a máme tady topiče a tak, takže vlastně by se sem mohli konat i exkurze na < **tohleto** > pracoviště.. a vybírat se peníze, páč školy nemají peníze, tak my bysme mohli vybírat peníze, ukazovat to.

Nejzajímavější jsou doklady, které na první pohled vypadají tak, jako by šlo o „opravdovou“ anaforu v úzkém slova smyslu. Srov. tyto příklady:

knížky pro **děti** sou myslím v dnešní době moc pěkný, no a myslím si, že teda je důležitý jak se teda < **tydlety** > děti budou vychovávat, protože současná, současný stav zeměkoule je tak jako špatný, že na týdlety generaci co přídě

tak že sme někde v první půlhodině jakýhosi rozmrazování po tom stavu zmrazení, kdy teda školství působilo takovou socialistickou verzí rakousko-uherského **systemu**. dneska ve svý většině si myslím, že < **tendlecten** > systém přetrvává

...

V obou případech však nejde o úplnou identitu množin, spíše o to, že anaforický výraz odkazuje na antecedent „a jemu podobné“. A to platí také pro doklad, který jsem citoval ve svém článku z roku 1994: *tydlety silnice* nejsou nebo aspoň nemusejí být tytéž silnice, o nichž se mluvilo předtím, ale jde o příslušnost k nějaké větší množině „takových“ silnic.

Dnes si myslím, že specifická funkce zájmena *tenhleten* je právě v tom, že neodkazuje přesně, ale spíše nejasně (v smyslu anglického termínu „fuzzy reference“). Proto se také dobře hodí k odkazu na propoziční antecedenty, kde přesnost často ani není na místě. Chci to na konci ještě demonstrovat na příkladu z Kunderovy „Nesnesitelné lehkosti bytí“, který jsem citoval výše (*tohleto začalo Procházkou*). Kontext je tam takový, že hrdina poslouchá pořad o české emigraci s montáží „tajně odposlouchaných soukromých hovorů“, který je vyslán s cílem diskreditace disidentů. Když teď připomíná známý případ Jana Procházky, nejde o odkaz k tomu, co právě slyšel, ale k celému množství podobných příběhů, počínaje Janem Procházkou a konče aktuálním pořadem.

V tomto skromném příspěvku jsem nemohl provést celkovou analýzu zájmena *tenhleten*. Tam by patřila kromě zevrubnějšího studia všech dokladů také diskuse o tom, jak se tento prostředek, který je typický pro mluvený jazyk, užívá v psaných textech. Není asi náhodou, že se *tenhleten* zatím užívá jen v přímé řeči nebo v „skazu“ a vyskytuje se v autorském textu jen s účelem záměrné stylizace.

Literatura

- Berger T., 1994, Die kurze und bewegte Geschichte des Pronomens *tenhleten*. In *Slavistische Linguistik 1993* (ed. H. R. Mehlig), München, 9–40. (= Berger 1994a)
- Berger T., 1994, Wie viele Demonstrativpronomina braucht eine Sprache? – Überlegungen zu einigen Merkwürdigkeiten des Tschechischen. In *Wiener Slavistischer Almanach 33, Linguistische Beiträge zur Slawistik aus Deutschland und Österreich, Jung-SlawistInnen-Treffen Wien 1992* (ed. T. Berger), München, 21–36. (= Berger 1994b)
- Český národní korpus – SYN2000, 2000. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z World Wide Web: <<http://ucnk.ff.cuni.cz>>
- Český národní korpus – PMK, 2001. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupný z World Wide Web: <<http://ucnk.ff.cuni.cz>>
- Jelínek J., J. V. Bečka, M. Těšitelová, 1961, *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*. Academia, Praha.
- Komárek M., 1978, Sémantická struktura deiktických slov v češtině. *Slovo a slovesnost* 39, 5–14.
- Kržížkova E. (= Křížková, H.), 1972, Zamečanija o sisteme ukazatel'nych mestoimenij v sovremennych slavjanskich literaturnych jazykach. In *Russkoe i slavjanskoe jazykoznanie*. K 70-letiju R. I. Avanesova, Moskva, 144–153.
- Mathesius V., 1926, Přívlastkové ten, ta, to v hovorové češtině. *Naše řeč* 10, 39–41.
- MČ = *Mluvnice češtiny*.
- MČAT = *Mluvená čeština v autentických textech*.
- Mluvnice češtiny 2*, 1986. Academia, Praha.
- Müllerová O., J. Hoffmannová, E. Schneiderová, 1992, *Mluvená čeština v autentických textech*. H&H, Praha.
- PMČ = *Příruční mluvnice češtiny*.
- Příruční mluvnice češtiny*, 1995, Nakladatelství Lidové noviny, Praha.
- PSJČ = *Příruční slovník jazyka českého*.
- Příruční slovník jazyka českého*, 1935–57, SPN, Praha.
- SSČ = *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, 1998. Academia, Praha.
- SSJČ = *Slovník spisovného jazyka českého*.
- Slovník spisovného jazyka českého*, 1989. Academia, Praha.
- Těšitelová M. et al., 1983, *Frekvenční slovník češtiny věcného stylu*. Academia, Praha.
- Trávníček F., 1951, *Mluvnice spisovné češtiny. Část I, II*. Slovanské nakladatelství, Praha.
- Weiss D., 1984, Die Periphrase als Mittel des Textverweises. In *Slavistische Linguistik 1983* (ed. P. Rehder), Sagner, München, 241–275.